

تأثیر نرم خویی والدین بر شکل گیری شخصیت دینی کودکان یک تا هفت سال بر اساس آموزه های اسلامی

مرضیه احمدی، نوشین امینی مقدم، معصومه السادات حسینی

چکیده:

نرم خویی و محبت از آموزه های اخلاقی دین مبین اسلام است که بیشترین تناسب را با فطرت و سرشت آدمی دارد در اسلام بر تربیت فرزند بر پایه محبت و مهر تأکید فراوان شده است. بنیان خانواده می تواند با تربیت صحیح در همه زمینه ها به خصوص تربیت دینی زمینه سعادت و عاقبت به خیری فرزندان را فراهم نماید. کودکی که در خانواده به درستی و با نرمی و محبت معارف و شریعت دین خود را آموخته باشد به ندرت دچار انحراف و ناهنجاری های اجتماعی میگردد. و این مهم به سود خود خانواده و جامعه اش خواهد بود.

در این مقاله سعی شده است روشهای تربیتی دینی توأم با رافت و مهربانی و دوری از سختگیری و خشونت بر اساس آموزه های اسلامی در سنین خردسالی بیان گردد. همچنین با در نظر گرفتن ابعاد و حیطه های شناختی، عاطفی و عملی از یک سو و ویژگی ها و شاخصه های مهم خردسالی 1 تا 7 سال از سوی دیگر، راهکارهای عملی و کاربردی برای تربیت دینی او ارائه گردد.

کلید واژه ها: تربیت دینی - محبت و نرم خویی - والدین - خردسال

از مهمترین وظایف والدین در مقابل فرزندان تربیت آنهاست، تربیت دارای ابعاد مختلفی است که تربیت دینی یکی از مهمترین بخش‌های آن برای افراد متدین و مقید است. اصولاً از نظر اسلام تربیت از گهواره آغاز می‌شود و در خانواده شکل می‌گیرد البته مقدمات و پایه گذاری آن از مرحله تشکیل جنین و حتی قبل از آن است ولی آنچه که صورت رسمی دارد از لحظه تولد و با ذکر اذان و اقامه در گوش کودک شروع می‌شود بعد ها و به تدریج والدین وظایفی در قبال کودک به طور اعم و در تربیت دینی به‌طور اخص پیدا می‌کنند. شک نیست که تا حدود ۷ سالگی که دوره سیادت و امیری کودک است اعمال قدرت و فشار اصلاً پسندیده نیست و نیز به علت پایین بودن قدرت فهم و درک کودک استفاده از استدلال‌های منطقی و عقلی هم جایی ندارد. بنابراین بی شک تحقق امر تربیت بدون وجود گوهر حیات بخش محبت و وجود رابطه عاطفی بین والدین و فرزندان ممکن و میسر نخواهد بود اکسیر تحول‌آفرین محبت و نرمخویی مس وجود نونهالان را طلا کرده و تاثیر عمیق و ژرف و ابعاد مختلف وجودی آنها خواهد گذاشت و نه تنها بر دانش و نگرش دینی کودک اثر مثبت می‌گذارد بلکه بر بعد مهارتی و عملی او هم تاثیر بسزایی خواهد داشت. در کتاب‌ها و مقالات بسیاری بارها درمورد تاثیر نرمخویی والدین بر تربیت فرزندان بحث و بررسی‌های طولانی صورت گرفته از جمله کتاب تعلیم و تربیت اسلامی از علی شریعت مداری و کتاب پرورش کودک در اسلام از ابوالفضل عزتی و ... اما درمورد تاثیر آن بر بعد تربیت دینی به خصوص سن یک تا هفت سالگی کمتر پرداخته شده است لذا به دلیل

اهمیت آن در این مجال به آن پرداخته شده است . در این مقاله به تاثیرات مثبت نرم‌خویی و تاثیرات منفی خشونت در تربیت دینی تا حدی پرداخته شده و همچنین دلایل شروع تربیت دینی از همان سال اول زندگی عنوان شده است .

اهمیت تربیت بخصوص تربیت دینی

نقش شگفت انگیز تعلیم و تربیت در زندگی انسان بر کسی پوشیده و قابل انکار نیست اگر تعلیم و تربیت به صورت صحیح اجرا شود فرد به کمال موردنظر دست خواهد یافت چرا که انسان ها استعداد ها و زمینه های بسیاری برای رسیدن به مدارج عالی کمال و فضائل اخلاقی را دارند و در عین حال، تعلیم اسلام اذعان دارند که در انسان زمینه‌های سقوط و انحراف هم وجود دارد. لذا غایت اصلی تربیت، سوق دادن انسان به سمت خیر و خوبی و سپس سعادت و کمال نهایی است. تربیت کودک نه تنها در زندگی خود او موثر است بلکه در جامعه نیز تاثیرگذار می‌باشد در این میان تربیت دینی اهمیت و حساسیت خود را نشان می‌دهد و اگر بر اساس روش و اندیشه درست و استوار نباشد وجدان اخلاقی طفل را بیدار می کند، او را از سقوط می‌رهاند، آلودگی‌ها در او نمود پیدا نکرده و خود فرد و جامعه را به آرامش نسبی می رساند. دین عامل کنترل کننده فرد است که در اجتماع سبب دور نگه داشتن فرد از ایذاء و شرارت ها شده و نیز سبب می‌شود که فرد اذیت و آزارش به دیگران نرسد. هر چقدر تربیت دینی از سنین پایین تر شروع شود به مراتب تاثیر آن عمیق تر و ماندگارتر خواهد بود. حضرت علی (علیه السلام) در نامه سی و یک نهج البلاغه خطاب به فرزندشان امام حسن (علیه السلام) علت اهمیت این مطلب را این گونه بیان فرمودند قلب کودک مانند زمین خالی است که هر بذری در آن بکارند می روید از این رو تربیت تو را در کودکی و پیش از آن که قلبت سخت و ذهنت مشغول شود آغاز کردم.

اهمیت محبت و نرمخویی در تربیت سالم فرزندان

روحیه لطیف و احساس پاک کودکان به خصوص خردسالان، بیش از همه نیازمند برخوردهای نرم و عاطفی است. رفتارهای ظالمانه پدر و مادر و سختگیری های بی حساب در همه زمینه های تربیتی و مخصوصاً تربیت دینی بر خلاف شرع و عقل است و نتیجه آن سوء تربیت و گریزان شدن از دین و مذهب است. در مقابل با محبت و تشویق و نیز رفق و مدارا و دلگرمی دادن به آینده درخشان و آسان گیری بهتر از هر شیوه دیگری می تواند در تربیت صحیح و دین دار شدن کودکان موثر واقع شود. پیامبر (صلی الله علیه و آله) می فرماید: خدا رحمت کند کسی را که با نیکوکاری به فرزندش یاری می رساند، به این شیوه که از گنااهش در گذرد و به درگاه خدا برایش دعا نماید. (شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، جلد 15، ص 199) انسان با خشونت و تندی شاید بتواند برای مدتی کودکان را به انجام وظایف وادار کند اما هیچ وقت نمی تواند از آنها افرادی با شخصیت و متدین و بزرگ بسازد. به جای پرخاشگری و تنبیه بدنی در مقام تربیت فرزندان باید از مجازات های عاطفی همچون بی توجهی و قهر کوتاه مدت بهره برد. در روایتی آمده است که امام کاظم (علیه السلام) در مواجهه با فردی که از فرزند خود شکایت کرده بود فرمود: فرزندت را زن و برای ادب کردنش از او فاصله بگیر و با او قهر کن، ولی مراقب باش قهرت طولانی نشود و در کوتاه ترین مدت آشتی کن. (ابن فهد حلی، عده الداعی، ص 79)

یکی از آثار بد خشونت پدر و مادر، تقویت روحیه پرخاشگری در کودک است. از این رو حتی هنگامی که کودک رفتار پرخاشگرانه از خود بروز می دهد نباید به خشونت و تنبیه بدنی متوسل شد زیرا این عمل به وضوح اهمیت آن را برای کودک روشن می سازد و باعث تشویق او به پرخاشگری می شود. پدر و مادر عصبی و پرخاشگر می توانند مطمئن باشند که فرزندان عصبی و پرخاشگر پرورش و خواهد داد. انتقاد های لفظی و

مکرر از رفتار کودک هم کار نادرستی است و به سان ضربات فرودآمده چکش بر یک گلدان قیمتی تار و پود اعتماد به نفس وی را نابود می سازد. سرزنش لفظی به مراتب بیشتر از کتک زدن به اعتماد به نفس کودک لطمه وارد می کند، زیرا انتقاد این پیام را در پس خود نهفته دارد که تو نالایق و بی ارزش هستی. کودک باید با میل خود پذیرای تربیت و آنچه مربی می خواهد باشد، نه اینکه از سوی پدر و مادر مجبور به انجام کار شود.

اسلام به رفتارهای مبتنی بر رفق و مدارا و نرم خوئی بسیار سفارش کرده و از خشونت و تندخویی به شدت نهی کرده است. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: اگر رفق به صورت مخلوقی دیده میشد، در میان مخلوقات خدای عزوجل چیزی زیباتر از آن نبود.⁽¹⁾ (شیخ کلینی، اصول کافی، جلد 2، صفحه 120)

متأسفانه گاهی ما از اشتباهات سهوی فرزندان خویش و انجام ندادن اموری که در توان آنها نیست، سخت بر آشفته می شویم و با آنها به تندی برخورد می کنیم در حالی که پیشوایان ما حتی در برابر سرپیچیهای عمدی با نرمی و ملاحظت برخورد می کردند. نرمی در گفتار و اخلاق از خصوصیات بارز هدایت گران الهی می باشد چرا که ملائمت لازمه هدایتگری است. خداوند به موسی (علیه السلام) و برادرش هارون (علیه السلام) دستور می دهد که با فرعون به نرمی سخن بگویند² (سوره طه، آیه 44) و نیز راز موفقیت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نرمی گفتار و رفتار ایشان بود که موجب جذب مردم شد و به فرموده قرآن اگر نرمخو نبودی مردم از گردت پراکنده می شدند³ (سوره آل عمران، آیه 159) هرچقدر نرمخویی و محبت سبب هدایت و تربیت دینی درست فرزندان می شود، خشونت و سخت گیری های بی جا، اسلام را در نظر فرزندان ناخوشایند می سازد و از پرورش درست و راهنمایی آن ها

بازمی دارد و موجبات تیره بختی آن ها را فراهم می آورد. والدین باید در تربیت دینی کودکان خود، سارش و انعطاف در رفتار را منش خود سازند و دستورات دینی و انجام واجبات را بر آن ها اجبار نکنند بلکه تلاش کند

نتیجه گیری :

والدین در جهت تربیت دینی فرزندان خرد سال خود باید با نهایت دقت و صبر و حوصله ، محبت و نرمخویی را سر لوحه کار خود قرار دهند و هرگز فراموش نکنند که سخت گیری و فشار در این زمینه بر فرزندان نتیجه مثبت نداشته بلکه اثر معکوس و منفی خواهد داشت . والدین باید با در نظر گذفتن هر سه بعد تربیت یعنی ابعاد شناختی ، عاطفی و عملی در جهت تربیت فرزند خود بکوشند و با توجه به ویژگی های مهم و مشخص شده در دوران یک تا هفت سال اول زندگی کودک خود ، تربیت دینی آن ها را جلو ببرند. از مهم ترین نکاتی که باید والدین مد نظر داشته باشند این است که اولاً تربیت دینی فرزندان را از کودکی آغاز کرد زیرا روح آنان در این زمان انعطاف پذیری قابل توجی دارد و هر چه انسان بزرگ تر می گردد از این انعطاف کاسته می شود . نکته دیگر اینکه ، آنچه آن ها در این چند سال اول از کودک خود می سازند ، قسمت اعظم شخصیت او را در آینده شکل خواهد داد . بنابراین هر قدر ربای این امر وقت بگذارند ، دقت و حوصله به خرج دهند ، مطالعه و مشورت کنند و ... انشاءالله به نتیجه بهتری در تربیت دینی فرزندان خود خواهند رسید و زمینه عاقبت به خیری خود و فرزندانشان را فراهم می نمایند .

فهرست منابع:

1- قرآن

2- ابن فهد حلی - عده الداعی (آیین بندگی و نیایش) - ترجمه حسین غفاری - بنیاد معارف اسلامی -

1375

3- احمد ابن ابی یعقوب - تاریخ یعقوبی - جلد دوم - 1358 هجری قمری

4- احمدی محمد رضا - نقش صله رحم در بهداشت روانی - ماه نامه معرفت - شماره 48 - 1380

5- افروز غلامعلی - روانشناسی کودکان و نوجوانان - انجمن اولیا و مربیان - چاپ نهم - 1381

6- آمدی تمیمی عبد الواحد بن محمد - غرر الحکم و درر الکلم - محمد خانساری - تهران - دانشگاه

تهران - 1373

7- انصاریان حسین - عرفان اسلامی - چاپ اول - قم - دارالعرفان - 1386

8- باقری خسرو - نگاهی دوباره به تربیت اسلامی - مدرسه - 1374

9- بحرانی اصفهانی - عبد الله - عوالم العلوم و معارف و الاحوال من آیات - جلد 10 - چاپ اول - قم

-الامام مهدی (ع)

10- بهشتی احمد - اسلام و حقوق کودک - بوستان کتاب - 1390

11- پاینده ابوالقاسم - نهج الفصاحه (با ترجمه فارسی) - تهران - سازمان انتشارات جاویدان -

1364

12- حسن بن علی (ابن شعبه حرانی) - تحقیق علی اکبر غفاری - قم - جامعه مدرسین - 1404

ه. ق

13- حسین زاده علی - همسران سازگار و راه های سازگاری - چاپ سوم - قم - موسسه آموزشی

پژوهی امام خمینی (ره) - 1388

14- حلت احمد و آرام فر منصوره - و یتامین های عشق با فرزندان - فرهنگ مردم - 1388

15- حیدری ناهید و پورشایگان نوشین - مقاله تکریم و احترام به کودک - 1393

16- دکتر اریس یاب - کلید های آموختن به کودکان درباره خدا - ترجمه حاجی زاده - صابرین

1396-

17- ری شهری محمد - حکمت نامه کودک - چاپ اول - قم - دارالحدیث - 1386

18- سامانی سیامک - رابطه همبستگی خانواده و استقلال عاطفی - نشریه رضویه - دوره اول -

شماره یک - 1386

19- سید رضی - نهج البلاغه - محمد دشتی - قم - نشر جمال - 1387

20- شاملو سعید - بهداشت روانی - نشر رشد - 1369

21- شاملو سعید - روانشناسی کودک - نشر رشد - 1371

22- شیخ حر عاملی - وسائل الشیعه - جلد پانزدهم

23- شیخ کلینی - اصول کافی - جلد دوم

24- عجم علی اکبر و رضوانی محمود - مقاله چالش در اهداف تربیتی - 1391

25- عظیمی سیروس - روانشناسی کودک - صفار - 1387

26- فرهادیان رضا - والدین و مربیان مسئول - تبلیغات اسلامی - 1382

27- فلاح رفیع علی - روش شناسی الگو در انتقال ارزش ها - نشریه اسلام و پژوهش های

تربیتی - سال چهارم - شماره 2 - 1391

28- فیض جواد - رفتار پدر و مادر با کودک - امیر کبیر - چاپ سوم - 1370

29- کریمی عبدالعظیم - آنچه درباره کودک و نوجوان باید بدانیم - تبلیغات اسلامی - 1368

30- کلینی محمد بن یعقوب - اصول کافی - تهران - علمیه

31- مجلسی محمد باقر - بحار الانوار - انتشارات اسلامی - 1364

32- محمد بن علی ابن بابویه - عیون اخبار الرضا(ع) - تحقیق سید مهدی لاجوردی - تهران -

نشر جهان - 1378 ه.ق

33- نقیب زاده عبد الحسین - نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش - طهوری - چاپ پنجم -

1368

34- نوری طبرسی حسین - مستدرک المسائل - بیرت - الالبیت - 1408 ه.ق.

35- فصل نامه پژوهش در مسائل تربیت اسلامی - شماره چهل - پاییز 1397

36- مجله مشکات نور - شماره پنج - بنیاد پژوهش های اسلامی - آستان قدس رضوی - 1385

37- مردانی نوکنده محمد حسین صابر رضا - تکریم شخصیت د حکایت تربیت قران - مجله

پیوند - شماره 443 - سال 1391

38- مقالات

39- اصول و شیوه های تربیت دینی کودکان - سید مهدی سجادی پور - مهدی ابراهیمی

40- بررسی نقش مدارا در تعلیم و تربیت ارزش های عبادی با رویکرد فقهی - علیرضا اعرافی -

تقی مهری

- 41- بررسی عوامل تربیتی عاطفی فرزندان د خانواده - حسن نجفی
- 42- بررسی نقش والدین در تربیت عاطفی کودک با بهره گیری از سیره امام رضا (ع) - سید صدرالدین شریعتی - فاطمه صحرایی
- 43- تربیت کودک از نگاه نبوی - فاطمه محمدی
- 44- تربیت فرزند و آثار و برکات آن برای والدین - عالمه سادات موسوی
- 45- خانواده و سبک زندگی خانوادگی از منظر امام صادق (ع) - مهدی جبرائیلی تبریزی
- 46- روش های شناختی آسیب زا در تربیت با تکیه بر معارف علوی - علی حسین زاده - هاجر قاسمی گورتی
- 47- شناخت حقوق مادی و معنوی کودکان - سید روح الله حسین پور
- 48- طراحی الگوی خانواده صالح و شایسته و نقش آن در تربیت دینی فرزندان - جواد آقا محمدی